

বীণাৰ তান

(কবিতাৰ পুথি)

বৰ্চোতা—

৩মাধৱ চন্দ্ৰ শৰ্ম্মা

ভূতপূৰ্ব্ব শিক্ষক, চামতা হাইস্কুল।

১ম প্ৰকাশ—

এপ্ৰিল, ১৯৫৮ চন।

প্ৰকাশক—

চামতা হাইস্কুল।

পোঃ—চামতা, কামৰূপ (অসম)

স্বত্বাধিকাৰিণী—

শ্ৰীদিব্য প্ৰভা দেৱী

সাং—গন্ধিয়া (চামতা)

পোঃ—বেলশাৰ, কামৰূপ (অসম)

জয়ন্তী আৰ্ট প্ৰেছ, গুৱাহাটীত মুদ্ৰিত।

মাতৃ সাপ্তাহিক

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

প্ৰথম পৰিচয়

“মাধৱ চন্দ্ৰ স্মৃতি বক্ষা সমিতি”ৰ সভ্যসকল :-

সভাপতি :- শ্ৰীবোহিনী কুমাৰ শৰ্ম্মা (শিক্ষক)

সম্পাদক :- শ্ৰীউত্তম কুমাৰ শৰ্ম্মা।

সহকাৰী সম্পাদক :- শ্ৰীগোকুল চন্দ্ৰ ডেকা।

ধন সংগ্ৰাহক :- শ্ৰীকামাখ্যা ভূঞা।

আন আন সভ্য :- শ্ৰীদীনেশ চন্দ্ৰ দত্ত।

শ্ৰীককণাময় গোস্বামী।

শ্ৰীবসন্ত কুমাৰ ঠাকুৰীয়া।

শ্ৰীজিতেন্দ্ৰ নাথ বৰ্ম্মণ।

মঃ আমিনুৰ ৰহমান।

প্ৰকাশকৰ কথা :—

শিল্পী, সমাজ-সংস্কাৰক, সাহিত্যিক—৩মাধৱ চন্দ্ৰ শৰ্ম্মা চামতা হাইস্কুলৰ এজন কৃতী শিক্ষক আছিল। সুদীৰ্ঘ ত্ৰিশ বছৰ স্কুলত বহুলভাৱে সেৱা কৰা এই আদৰ্শ শিক্ষকজনৰ যোৱা ৬।১০।৫৫ তাৰিখে গুৱাহাটীত চিকিৎসাধীন হৈ থকা অৱস্থাতে মৃত্যু হয়।

৩মাধৱ চন্দ্ৰ শৰ্ম্মাৰ মৃত্যু উপলক্ষে হোৱা স্কুলৰ শোক সভাত এই প্ৰিয় শিক্ষকজনৰ সামান্য বকমে হলেও, স্মৃতি বক্ষা কৰিবলৈ তেখেতৰ গুণগ্ৰাহী ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু সহকৰ্মী শিক্ষক-সকলে ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰে। এই উদ্দেশ্যে স্কুলৰ প্ৰধান শিক্ষক মাননীয় শ্ৰীহোমেশ্বৰ শৰ্ম্মা, বি-এ, দেৱৰ নিৰ্দেশ মতে “৩মাধৱ চন্দ্ৰ স্মৃতি বক্ষা সমিতি” নামে এখন সমিতি গঠন কৰা হয়। উক্ত সমিতিয়ে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ পৰা প্ৰায় তিনিশ (২৮৩) টকা সংগ্ৰহ কৰে।

৩মাধৱ চন্দ্ৰ শৰ্ম্মাই বহু প্ৰতিকূল অৱস্থাৰ সন্মুখীন হৈও “মুকুল”—(কবিতাৰ পুথি), “নবযুগ”—(সামাজিক নাটক), আৰু “দেৱমন্দিৰ বা ব্ৰহ্মচৰ্য্য সোপান”—(প্ৰাচীন গুৰুকুলৰ আদৰ্শত লিখা কবিতাৰ পুথি) নামে তিনিখন পুথি প্ৰকাশ কৰিছিল। ইয়াৰ ওপৰিও হাতে লিখা অৱস্থাত বহুতো কিতাপ থকা আমি আগৰে পৰা জানিছিলোঁ। এদিনাখন “৩মাধৱ চন্দ্ৰ

স্মৃতি বক্ষা সমিতি”ৰ ছাত্ৰ সভ্য শ্ৰীউত্তম শৰ্ম্মা, শ্ৰীদীনেশ দত্ত আৰু মঃ আকিৰুৰ বহুমানৰ সৈতে গৈ ৩শৰ্ম্মাৰ বিধবা পত্নীক আমাৰ উদ্দেশ্য জনালোঁ। তেখেতে চকুলোঁ টুকি টুকি স্বামীৰ হাতে লিখা বহুতো কিতাপ আমাক দেখুৱালে; তাৰ ভিতৰত ‘বীণাৰ তানো’ এখন। বীণাৰ তান পুথিখনেই তেখেতৰ ইচ্ছা অনুসৰি আমি ছপাবলৈ হাতত ললে।

জীৱিত কালছোৱাত ৩মাধৱ চন্দ্ৰ শৰ্ম্মাই ‘গগল’ৰ দৰে কোনো দিনেই প্ৰাণ খুলি হাঁহিব পৰা নাছিল। কঠোৰ দৰিদ্ৰতাৰ লগত আজীৱন তেখেতে দুৰ্ঘোৰ যুদ্ধ কৰিবলগীয়া হৈছিল যদিও কোনোদিনে তেখেতক হতাশ হোৱা দেখা নগৈছিল। তেখেতৰ সজ উপদেশে ছাত্ৰসকলক দিছিল অনু-প্ৰেৰণা, সহকৰ্মীসকলক বাখিব পাৰিছিল সদায় আনন্দ মুখৰ কৰি। তেখেত আছিল বাস্তৱবাদী, অক্লান্তকৰ্মী।—

“প্ৰভো মোক চলাইছা অনন্ত ছলত,
অনন্ত দুখৰ ভাব দিছা হৃদয়ত।

তথাপি নেৰিম মই,
দেহকো কৰিম ক্ষয়,

প্ৰাণকো কৰিম লয় তোমৰ ভাৱত ॥”

—‘বীণাৰ তান’

৩শৰ্ম্মা আছিল জোনাকীযোগৰ কৰি। তেখেতৰ বহুতো কবিতাই “চেতনা”, “বাঁহী”, “আৱাহন” আদি সেই সময়ৰ

আলোচনীত স্থান পাইছিল আৰু পাঠকসকলৰ পৰা সমাদৰ লাভ কৰিছিল।

জোনাকীযুগৰ সাহিত্যিকসকলৰ সাহিত্য সৃষ্টি কৰাতকৈও, সাহিত্যৰ প্ৰতি অনুপ্ৰেৰণা সৃষ্টি কৰাটোৱেই আছিল প্ৰধান উদ্দেশ্য। সেই সময়ৰ ছাত্ৰসকলৰ প্ৰাণত কবিতাৰ অনুপ্ৰেৰণা জন্মালৈয়ে তেখেতসকলে বচনা কৰিছিল “বীণাৰ তান” নামৰ কবিতাৰ পুথিখনি।

“বীণাৰ তানৰ” গুণাগুণ নিৰ্ণয় কৰা মোৰ অধিকাৰ নাই,— কাৰণ মই সাহিত্যিক নহওঁ। তাতে আকৌ ৩ শৰ্মাদেৱ আছিল মোৰ শিক্ষক আৰু কবিৰ ভাৱ হৃদয়ঙ্গম কৰাটোও সহজ নহয়। কিয়নো—

“কবিৰ, অন্তৰখনি আলসুৱা অতি
তুমি তাত নিদিবা যাতন,
কবিৰ প্ৰাণৰ কথা বুজিবা কি তুমি
তোমাৰ যে উপকৰা মন?”

—“কবিপ্ৰাণ”

কবিতাৰ কথা ভালকৈ নাজানি সমালোচনা কৰিবলৈ গলে কবিতাৰ সৌন্দৰ্য্য নষ্ট কৰাহে হয়। কাৰণ—

“নুবুজি নুচুবা, চুই নকৰিবা
কবিতা ফুলৰ বিভূতি নাশ।”

পুথিখনৰ বিষয়ে নলবাৰী কলেজৰ অধ্যক্ষ, লক্ষ্য প্ৰতিষ্ঠিত সাহিত্যিক মাননীয় শ্ৰীত্ৰৈলোক্য নাথ গোস্বামী এম-এ বি-এল-দেৱে কিতাপখনৰ পাতনিতে কিতাপখনৰ বিষয়ে যথেষ্ট ইঙ্গিত দিছে। “বীণাৰ তান” সম্পাদন কৰাৰ সময়ত মোৰ শিক্ষা-গুৰু গোস্বামী দেৱে আমাক বহু মূল্যবান পৰামৰ্শও দিছে আৰু আমাৰ অনুবোধ ক্ৰমে কিতাপখনৰ পাতনিটো লিখি দি কিতাপৰ সৌষ্ঠৱ বৃদ্ধি কৰাৰ বাবে আমি তেখেতৰ ওচৰত চিৰ কৃতজ্ঞতা-পাশত আবদ্ধ থাকিলোঁ।

ইয়াৰ উপৰিও চামতা হাইস্কুলৰ মাননীয় সহকৰ্মী শিক্ষক-সকলে যথেষ্ট উৎসাহ আৰু পৰামৰ্শ দি কিতাপ ছপা কাৰ্য্যত সহায় কৰা বাবে তেখেতসকলকো শলাগ জনালোঁ। ছাত্ৰ-সকলেও টকা পইচা সংগ্ৰহ কৰি গুৰুভক্তিৰ নিদৰ্শন স্বৰূপে “বীণাৰ তান”ৰ বাবে সকলোৰে পৰা নিশ্চয় ধন্যবাদ আৰু আশীৰ্ব্বাদ লাভ কৰিব।

নানাবকম আলৈ আলুকালৰ মাজত কিতাপখন ছপা কৰি উলিওৱাত আশাতীত ভাবে পলম হোৱা বাবে আৰু কেইবাটাও ভুল বৈ যোৱা বাবে সহৃদয় পাঠকসকলে কোনো দায়-দোষ নধৰে যেন।

পৰিশেষত সদাশয় ৰাইজে কিতাপখন আগ্ৰহেৰে কিনি নাবালিকা তিনিজনীৰ মাক বিপিনা বিধবাজনীক সহায় কৰিব বুলি আশা কৰিলোঁ।

বিনীত—

শ্ৰীৰোহিণী কুমাৰ শৰ্মা

চামতা
২১।৩.৫৮ ইং }

শিক্ষক, চামতা হাইস্কুল।
(সমূহ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ হকে)

পাতনি

চামতা হাইস্কুলৰ শিক্ষক, সাহিত্যসেৱী ৩মাধৱ চন্দ্ৰ শৰ্ম্মাৰ যেতিয়া 'মুকুল' নামৰ গীতি কবিতাৰ পুথিখনি ছপাই উলিয়ায় তেতিয়া গঠ কলেজৰ ছাত্ৰ। সেই সময়তে গন্ধিয়াৰ ঘৰত তেওঁৰ লগত মোৰ দেখাদেখি। তেওঁৰ অনাড়ম্বৰ জীৱনত গভীৰ আদৰ্শবাদৰ ছাপ তেতিয়াৰ পৰাই পৰিলক্ষিত হয়। প্ৰতিকূল অৱস্থাৰ চেপাখুন্দাত পৰিও তেওঁ কেতিয়াও আদৰ্শ-চ্যুত হোৱা নাই আৰু সাহিত্যৰ প্ৰতি থকা গভীৰ অনুৰাগো কেতিয়াও মলিন হবলৈ দিয়া নাই। উৎসাহ-উদগনি নোপোৱাকৈ আৰ্থিক স্বচ্ছলতাৰ শ্ৰীমুখ কেতিয়াও নেদেখাকৈ অক্লান্তভাৱে সাহিত্য আলোচনাত, সৃষ্টিত তেওঁ সদায় লাগি আছিল। সৃষ্টিৰ শক্তি তেওঁৰ অৱশ্যে আছিল। তেওঁৰ প্ৰকাশিত, অপ্ৰকাশিত পুথি কেইখনিয়ে তাৰ সাক্ষ্য দিব। তেওঁৰ দ্বাৰা ৰচিত আৰু প্ৰকাশিত "মুকুল", "নবযুগ", "দেৱ মন্দিৰ বা ব্ৰহ্মচৰ্যা সোপান" "চাতি আৰু মাটিৰ সাধু" পুথি কেইখনিয়ে আমাৰ ভাষা সাহিত্যৰ প্ৰতি থকা তেওঁৰ নিষ্ঠাৰ সম্যক পৰিচয় দিয়ে। উৎকৃষ্টই হওক বা নিকৃষ্টই হওক, সাহিত্যৰ প্ৰতি তেওঁৰ এই অৱদানক এজন একনিষ্ঠ সেৱকৰ অৱদান বুলি আমি গ্ৰহণ কৰা উচিত।

চামতা হাইস্কুলৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে তেওঁলোকৰ প্ৰিয় শিক্ষক ৩শৰ্ম্মাৰ স্মৃতি ৰক্ষাৰ অৰ্থে এই সৰু পুথিখনি যুগুত কৰিছে। তেওঁলোকৰ সজ চেষ্টাৰ গঠি শলাগ লৈছোঁ। আশাকৰোঁ বাইজেও পুথিখনি চেনেহৰ চকুৰে চাব।

শ্ৰীত্ৰৈলোক্য নাথ গোস্বামী এম-এ, বি-এল,
অধ্যক্ষ—নলবাৰী কলেজ

নলবাৰী

১৭।৩।৫৮ ইং

লিখকৰ চমু পৰিচয়

কবি সাহিত্যিক আৰু শিল্পী ৩মাধৱ চন্দ্ৰ শৰ্ম্মাৰ জন্ম হয় ১৮৯৮ চনৰ ১ জানুৱাৰী তাৰিখে—কামৰূপ জিলাৰ গন্ধিয়া গাঁওত। লিখক আমালোকৰ শিক্ষক, পথ প্ৰদৰ্শক আৰু জীৱনৰ গঢ় দিওঁতা। তেওঁক সকলোৱে মৰমতে 'মাধৱদা' বুলি মাতিছিল। ৩মাধৱদা আখৰ লিখা, ছবি অঁকা, কবিতা লিখা আদিত পাৰ্গত আছিল। সাহিত্য সাধনা, চিত্ৰাঙ্কণ তেওঁৰ বাল্য সহচৰ আছিল। ইয়াৰ উপৰিও কণ কণ ল'ৰা ছোৱালীক মধুৰ বাক্যেৰে বহুতো উপদেশ দি ফুৰিছিল। তেওঁ বহুমুখী অধ্যয়েনেৰে নানা বিষয়ৰ গভীৰ জ্ঞান আহৰণ কৰিছিল।

৩মাধৱদাৰ জীৱনৰ একমাত্ৰ কৰ্মস্থান আছিল চামতা হাইস্কুল। ইয়াত তেওঁ প্ৰায় ৩০ বছৰ শিক্ষকতা কাম কৰি জীৱনৰ গতি-পথ ঠিক কৰি লৈছিল। শিক্ষকতা কাম কৰাৰ উপৰিও আন সময়খিনিত সংস্কাৰমূলক আৰু আদৰ্শমূলক বহুতো কাম তেওঁ কৰিছিল। ১৯২৫ চনত তেওঁ 'গন্ধিয়া বালক সন্মিলন' স্থাপন কৰে। এইদৰে গাওঁ উন্নয়নমূলক বহুতো কাম তেওঁ সমাধা কৰি গাওঁবাসীৰ মনত অপাৰ আনন্দ দিছিল।

অক্লান্ত কৰ্মী মাধৱদাৰ নিষ্ঠা আৰু কৰ্তব্য পৰায়ণতা সামাজিক কামত, সাহিত্য-শিল্প চৰ্চ্চাত যেনেদৰে ফুটি উঠিছিল শিক্ষা দানতো তেওঁৰ নিপুণতা আৰু নিষ্ঠা সমান ভাবেই প্ৰতিভাত হৈছিল। কটন কলেজৰ অধ্যাপক ওঘনকান্ত শৰ্ম্মা, শ্ৰীগিৰিধৰ শৰ্ম্মা; গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধ্যাপক শ্ৰীমাধৱ চন্দ্ৰ গোস্বামী; ভাৰত গৱৰ্ণমেণ্টৰ শিক্ষা বিষয়া শ্ৰীপ্ৰভাত চন্দ্ৰ শৰ্ম্মা আদি (চামতা হাইস্কুলৰ) কৃতী ছাত্ৰ-সকলৰ মুখেৰে মাধৱদাৰ শিক্ষা দানৰ নিপুণতাৰ প্ৰশংসা শুনিলে আনন্দতে বুকু ভৰি উঠে। চামতা হাইস্কুলৰ হাতেলিখা আৰু ছপা আলোচনী ভাৰতীতো মাধৱদাৰ অনুদান গন্ধিয়াৰ “বালক বন্ধু” সমান আছিল।

একমাত্ৰ শিক্ষকতাকে অৱলম্বন কৰি সাংসাৰিক জুকলা অৱস্থাৰ মাজতো মাধৱদাই সাহিত্য চৰ্চ্চাত মুঠেই অমনো-যোগ দিয়া নাছিল। সাহিত্য চৰ্চ্চা তেওঁৰ নিত্য কৰ্তব্যৰ ভিতৰত আছিল। “বাহী,” “আৱাহন,” “ভাৰতী,” “বালক বন্ধু” আদিত সিঁচৰিত হৈ থকা তেওঁৰ কবিতা বিলাক সংগ্ৰহ কৰিব পাৰিলেই আৰু তেওঁৰ অপ্ৰকাশিত হৈ থকা কিতাপ কেইখন পোহৰলৈ উলিয়াব পাৰিলে লিখকৰ প্ৰকৃত পৰিচয় আৰু সাহিত্য চৰ্চ্চাত কিমানখিনি আগবঢ়ুৱা তাক কব পাৰি। আজি গন্ধিয়াৰ শিক্ষিত ডেকা সকলৰ প্ৰগতি বাটত মাধৱদাৰ বৰঙণি যথেষ্ট।

কবলৈ গলে ‘মাধৱদা’ আছিল সুশিক্ষক, সুসাহিত্যিক, গায়ক, দেশকৰ্মী, শিল্পী, নাট্যকাৰ, বক্তা। বহুগুণৰ অধিকাৰী

এই মহান ব্যক্তিজনে সকলোকে কন্দুৱাই ১৯৫৫ চনৰ অক্টোবৰৰ ৬ তাৰিখে ইহসংসাৰৰ পৰা বিদায় মাগিলে। তেওঁৰ ক্ষুদ্ৰ সংসাবধনিত মাথো বাকী ব’ল ভগা পজাটিৰ সৈতে বিধবা ঘৈণীয়েক আৰু তিনিজনী ছোৱালী।

নন্দাবতী
সংস্কৃত কলেজ
২৮ | ৩ | ৫৭ ইং } অধ্যাপক—শ্ৰীপুৰুষোত্তম ভট্টাচাৰ্য্য, জ্যোতি-
তীৰ্থ, ব্যাকৰণ শাস্ত্ৰী, জ্যোতি বিজ্ঞানচাৰ্য্য,
সিদ্ধান্ত বাগীশ।

“.....Late Sarma made valuable contri-
butions to the Assamese literature from his early
years. A large number of Patriotic Songs and
poems were Published in “Assam Bandhab”,
“Chetana”, “Banhi”, and “Assam Hitoishi”,
Among other published writings were his poetical
works “Mukul” and “Deva Mandira”, the latter
dealing with Brahmacharya Gurukulashram in
ancient India, and the Social drama “Navayuga”.
Besides, he has left unpublished several books
on ethics and religion. In 1921 he joined the
Non-Co-Operation movement and suffered
imprisonment, and since then he devoted his
life to the cause of the Country. He was also
a good artist.

Since 1924 he was serving as a teacher in
the Chamata High School. Several of his
meritorious students are now occupying high
Govt. Offices”.

Assam Tribune

7-10-55.

কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন

মোৰ পৰমাবস্থা ৩২শাৰী দেৱতাৰ জীৱনৰ একমাত্ৰ কৰ্মস্থান আছিল 'চামতা হাইস্কুল'। এই স্কুলৰ উদ্দেশ্যেই এই 'বীণাৰ তান'ৰ জন্ম। চামতা হাইস্কুলৰ, ছাত্ৰ সকলৰ মাজৰ পৰা ওলোৱা 'ভাৰতী'ত আৰু আন আন কিছুমান আলোচনী আৰু কিতাপতো ইয়াৰ দুই চাৰিটি কবিতা ইতিমধ্যে প্ৰকাশ হৈ গৈছে। লিখকৰ বহু কবিতা, গীত, নাটক এতিয়াও মোৰ হাতত জীৰ্ণ অৱস্থাত আছে। আৰ্থিক অৱস্থাই ইয়াৰ প্ৰকাশৰ ঘাই অনুৰায়।

বিশেষ কথা এই যে, বৰ্তমান চামতা হাইস্কুলৰ সহৃদয় শিক্ষক আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰী সকলৰ দয়া, তাগ, প্ৰীতি আৰু ভক্তিৰ নিদৰ্শন স্বৰূপে তেখেতসকলৰ সৌজন্যত এই কিতাপ খনি বাইজৰ আগত ওলাল। স্বামীৰ স্মৃতি বক্ষাৰ্থে বিধবাৰ প্ৰতি ই এটি অপাৰ সান্ত্বনা। তাৰ উপৰিও দুৰ্ভগীয়া জীৱন যাত্ৰাৰ এটি সাময়িক সহায়।

তেখেত সকলৰ পৰা পোৱা সহায় সহানুভূতি আৰু সান্ত্বনা বিধবাই এই জীৱনত পাহৰিব নোৱাৰে। তেখেত সকলৰ ওচৰত কৃতজ্ঞতা আৰু ধন্যবাদ জ্ঞাপনৰ বাহিৰে এই বিধবাৰ দিবলৈ প্ৰতিদান আৰু নাই। ইতি—

গন্ধিয়া (ডোবাৰপাৰ)

'জয়হংস কুটীৰ'

২২ | ৩ | ৫৮ ইং

শ্ৰীদেৱী প্ৰভা দেৱী।

বীণাৰ তান

(১)

আহা দেৱী বীণাপানি মাতিছোঁ বিনাই।
হৃদয়-আসন্ন পাতি আছোঁ বাট চাই ॥
আমি জ্ঞানহীন, তুমি জ্ঞান বিধায়িনী।
শুনোৱা, শুনোৱা দেৱী বিবেক বাণী ॥
মানস-পখিলা উৰি ফুৰিছে বিচাৰি।
দেখা দিয়া সনাতনী কৰুণা কৰি ॥
অধম সন্তান বুলি নাচালে উভতি।
কোনেনো শুনাব দেৱী উচাহ-গীতি ॥
ইপাহি 'ভকতিফুল' আছোঁ দীনে ল'ই।
লোৱাহে লোৱাহে দেৱী হৰষিত হই ॥

(২)

জগত জীবন দেব নাৰায়ণ

পাপহাবী বিভো শ্রীমধুসূদন ।

তমু দয়াবিনে পাব পাৰে কোনে

ভক্তিমূল তব বাতুল চরণ ॥

ব্যাপী আছা তুমি এই চৰাচৰ

অনন্ত নীলিমা সাগর ভূধর ।

সর্ব শক্তিমান তুমি ভগবান

পাপহন্তে কৰা হীনক উদ্ধার ॥

তুমি অগ্নি-বায়ু তুমিহে বরুণ

সহ বজ্র তম সংগ নিগুণ ।

তুমিহে ঈশ্বর ককণা সাগর

ললে। শ্রীপদত অধমে শরণ ॥

(৩)

অধম নিচলা মই টুকিছোঁ চকুর পানী

খাটিলে। কাতবে প্রভো শুনোরা বিবেকবাণী ॥

মই জ্ঞানহীন দীন

ভজন পূজন হীন

কিহেবে পূজিম তমু বঙা চরণ ছুখানি !

ই ভব সোঁতত উটি

হিয়া মোৰ ছাটি-ফুটি

নেদেখোঁ, নাপাওঁ কূল নিয়া ই দীনক টানি ॥

দেখুৱা জ্ঞানৰ পথ

দিয়া চিৰ শান্তি মঠ

জগোৱা হৃদিত প্রভো অতীতৰ সোঁৱণী ॥

(৪)

নম্যামি দেব

জগত কাৰণ

বিপদ বাৰণ মূঢ় আমি ।

কৰা পৰিত্রাণ

হে ভগবান

পতিত পাবন সত্য তুমি ॥

কৰম পহুত দিয়া পদাশ্রয় ।

বিপদ-সিন্ধুত হোৱা সদাশয় ॥

দৰশোৱা হৰি

পুণ্যৰ আশয়

পাপবন্ধজীৱ অন্ধ আমি ।

জানো ধৰ্ম্ম মন লিপ্ত অধৰ্ম্মত,

জানো কৰ্ম্ম সদা লিপ্ত অকৰ্ম্মত,

স্থিতি হোৱা প্রভো দীন হৃদয়ত,

বাখা দীননাথ জগত স্বামী ॥

(৫)

সপিলে' পবাণ ঈশ ! তযু চরণত ।
ববষা ককণা কবি দীন হৃদয়ত ॥

।ক আছে কি দিম প্রভো শূণ্য মোৰ হাত,
মাতিছোঁ কেবল হায় সুকঠিন মাত,
পাতিছোঁ দুহাত প্রভো, দিয়াপদ বেণু
খাটিছোঁ হে ভগবান বাখা সমীপত ।
গুচোৱা বিষাদ ছাঁয়া বিতৰা পোহৰ,
পাপদন্ধ প্রাণ মোৰ কৰা সুখকৰ,
প্রপঞ্চ মায়াৰ জাল ছিডি দিয়া প্রভো—
নকৰা মগন আক সংসাৰ কূপত ॥

(৬)

নমো' নমো' ভগবান পতিত পাবন দেৱ ।
আমি অতি অভাজন কৰোঁ সকাৰে সেৱ ॥
জ্ঞানৰ আলোক তুমি,
বিশ্ব-জগতৰ স্বামী,
দিয়া প্রভো জ্ঞান ভাতি আমি অতি মূঢ়জন ।
হৰা শোক তাপ প্রভো,
বিশ্বৰ আধাৰ বিভো,
ব'ক তযু শ্রীপদত আমাৰ অবোধ মন ॥

(৭)

ককণা বিতৰা প্রভো আমি নিচলা ।
নুবুজোঁ অসীম কেনে তোমাৰ লীলা ॥

নাজানোঁ মিনতি স্তুতি
ভকতি সেবাৰ নীতি

নাজানোঁ তোমাৰ গতি
কি ভাবে চলা ।

টিমকি টিমকি জলে হৰষ বাশি
উবে মধু বায়ু পাই জীৱন পাহি
ভবিষ্য সুখৰ তৰী
উটোৱা প্রাণত হৰি

মাতিছোঁ ককণ শূৰে
আজি ই বেলা ॥

(৮)

প্রভো মোক চলাইছা অনন্ত চলত ।
অনন্ত দুখৰ ভাৰ দিছা হৃদয়ত ॥

তথাপি নেৰিম মই

দেহকো কৰিম ক্ষয়

প্রাণকো কৰিম লয় তোমাৰে ভাবত ॥

দুখতো থিবেবে স্বম সুখতো সান্ত্বনা লম
 ধূলিত মিহলি হম তোমাৰে কামত ॥
 সৰ্বজীৱে আছা তুমি যি সব দেখিছোঁ আমি
 নানা ভেশ ধৰি আছা নানা সময়ত ॥
 ধৰ্ম্মৰ মূৰ্তি ধৰি অধৰ্ম্ম দমন কৰি
 নানাদৰে শাস্তি দিছা পুণ্য হৃদয়ত ॥
 বিশ্বৰ সমষ্টি তুমি ক্ষুদ্ৰ পৰমাণু আমি
 ভূত্যা ভাবে সদা মাথো চলিছোঁ মৰ্ত্যত ॥
 ভৱলীলা পৰিহৰি মৰণ লাখুটি ধৰি
 হম গৈ মিল শেষে তোমাৰে লগত ॥

(১)

কতন্য কালবে কত হেপাহবে
 সাধনা দীনৰ বিফলে গ'ল ।
 কত উজাগৰে কটালেঁ হুখেৰে
 মনৰ আশাটি মনতে ব'ল ॥
 বিনি বিনি ভোৰ মুখৰ ছবিটি
 দেখোঁ সাধনাত মধুৰ হাঁহিটি ।
 অজান দেশৰ মূৰ্তি সুখৰ
 লাহে লাহে দেখোঁ মাৰিলে ভুমুকি ॥

চাওঁতে চাওঁতে কাল যায় বহে
 নাথাকে কালৈকে পলমানে ব'হে ।
 কামনাৰ ওৰ চাওঁ মানে ভোৰ
 হুগুনোঁ তেনেই মাত এষাৰি অ'হে ॥

(১০)

সাজিছোঁ মিলন আজি বঙ্গে ।
 স'উ অনন্ত জীৱগণ সঙ্গে ॥
 উপচি পৰিছে হিয়া বিমল জেউতি বাশি,
 মিলাই প্রাণত প্রাণ আনন্দত যাওঁ ভাহি,
 সংসাৰ ভুমুকি চাই বিভূৰ মহিমা গাই
 বহে বহে মিলন তবঙ্গে ।

বিব্-বিব্ মলয়াৰ বহিছে সুখৰ বা
 চামে চামে ডাৱৰৰ পৰিছে শীতল ছাঁ
 বিশাল ধৰণী আজি, নানান বেশেৰে সাজি
 হাঁহিছে কি ভাবে মনোৰঙ্গে ॥

হৃদয় জাগ্ৰত আজি সুখৰ মিলন চাই,
 ধৰিম কৰম-পথ যাম সবে আৱাই,
 বিপুৰ সংসৰ্গ ভেজি, ওকৰ চৰণ ভজি
 গাম গীতি ললিত ত্ৰিভঙ্গে ।

পূবৰ গগনে স'উ উদিছে সুখৰ তান
জগত ভবধ-কৰি বাজিছে কবম বেণু
নবওঁ ছনাই বহি, মাৰিম মধুৰ টাঁহি
ৰাখিম গৰিমা স্প্ৰসঙ্গে ॥

(১১)

প্ৰভাত সন্মীৰে মধুৰ সুবেৰে
পাঠি অনাদিৰ গান ।
গুণ গুণ কৰি ভোমোৰা গুঞ্জৰি
ফুল মধু কৰে পান ॥
উজলিছে কেনে অকণ কিৰণ,
পিকিছে যুতীয়ে আকাশী বহণ,
গাইছে কলিয়ে কুউ কুউ সুবে
কৰিছে পিৰিতি দান ।
ববে ভটিনীয়ে গায়,
দয়াল বিভূৰ মহিমা ধিয়াই,
সুন্দৰ তুমি সুন্দৰ বিভো
উঠোৱা প্ৰেমৰ বান ॥

(১২)

গোৱাহে আনন্দে ভাই ভনী সবে
ব্ৰহ্ম সত্যৰ সততে জয় ।
সাধনাৰ বলে লভিছা জনম
নহব আক ই শুভোদয় ॥

সত্যই ধৰম সত্যই কবম
সত্য বিনে কাৰো নাই উপায়
মানৱৰ বল সত্যই কেৱল
সত্যহীন হলে পথ নাপায় ॥
সত্য শ্ৰেষ্ঠ তপ, সত্য শ্ৰেষ্ঠ জপ
সত্য শান্তিপ্ৰদ, সত্য ব্ৰহ্মৰয় ।
সত্য মূল ক্ৰিয়া, সত্য প্ৰাণ ক্ৰিয়া
কৰা সবে সদা সত্য আশ্ৰয় ॥
হে ভগবান ! কৰা আশীৰ্বাদ
তযু চৰণত যেন মতি ৰয় ।
ভাই ভনী মিলি তুই বাহু তুলি
গাওঁ যেন সদা সত্যৰেই জয় ॥
তোমাৰ সন্তানে মিলি প্ৰাণপনে
সত্যৰ গুণ আহিছে গাই ।
শঙ্খ বজাই সত্য পথেৰে
সত্য পতাকা দিছে উৰাই ॥

(১৩)

তুমি প্ৰাণৰ দৰেই ই দেহত হৰি
নিৰন্তৰে বাস কৰাহে ।
তুমি জোনটিৰ দৰে মনৰ মাজত
বিমল কিৰণ ঢালাহে ॥

তুমি পূৰোৱা সকলো বাসনা,
যত অলৌক আকুল কামনা,
তব চৰণ তলত লইছোঁ। শৰণ
শ্রীতিব চকুৰে চোৱাহে।

আন্ধাৰে মুখাৰে যাওঁতে বাটত,
পৰি যাব পাৰোঁ। গভীৰ গাঁতত,
তেন্তে, আলোক দেখাই দীনৰ দয়াল
দয়াময় নাম বাখাহে ॥

(১৪)

নজালে কিয়নো মুখনি তোমাৰ
নুশুনোঁ। কিয়নো সূৰদি মাত।
নেদেখোঁ। কিয়নো সুমধুৰ হাঁহি
লুকাল। কিয়নো ধুনীয়া দাঁত ॥
আউলী বাউলী কিয় কেশ তব
জীৰ্ণ নীৰ্ণ কিয় গুৱনি সঁজ।
দেখোঁ আজি কিয় এমুৱা মলিন
হুখেৰে আগুৱা কিয়নো কাজ ॥

আজি কিয় তব সুখৰ ঘৰত
নাবাজে শঙ্খ গধূলি-পুৱা।
আৰতিব কিয় নুশুনোঁ। বাজনা
কিয় আজি সব দেখিছোঁ ভুৱা ॥

দীন সন্তানৰ ক্ষমি শত দোষ
জাগৰিত্তা হোৱা লখিমী আই।
পাৰোঁ। যেন আমি চলিব সঁততে
তোমাৰ মধুৰ সঙ্গীত গাই ॥

(১৫)

মুক্ত আমাৰ বন্দিনী আই
মুক্ত আমাৰ সোণৰ দেশ।
দীৰ্ঘ দীনৰ অমানিশা ঘোৰ
আঁতৰিলে নাই দুখৰ লেশ ॥
পৰ্বতে-পাহাৰে সাগৰে নগৰে
ধৰিছে সবায়ে নতুন বেশ।
উঠা ডেকাদল গাভৰু সকল
লোৱা বীৰ-বীৰাঙ্গনাৰ বেশ ॥
শত অত্যাচাৰ পীড়ণ দুৰ্বাৰ
হ'ল আজি আক সবাবো শেষ।
মিলিত কঠে গোৱা সকলোৱে
জয় জননী ভাৰত দেশ ॥

(১৬)

আজি কাৰ পৰশত জাগ্ৰত হই
উজ্জলি উঠিছে ধৰণী।
গাইছে চৰায়ে সুন্দৰ গীতি
বহিছে হৰষে ভটিনী ॥

কক পথৰ খুলিছে কপাট
 হাঁহিছে অসম জননী।
 শ্রাণৰ উচাহে লক্ষ্য মানবে
 সাজিছে বিপুল বাহিনী ॥
 নব শ্ৰেণীৰ বাঁহীটি বাজিছে
 দিছে উঠনৰ জাননী।
 ধবাহে সবে কৰ্ম্ম সঁজুলি
 পুৱালে দুখৰ বজনী ॥

(১৭)

আহা দীননাথ দীন দুখহাৰী।
 দীনজন তাৰণ মুকুন্দ মুৰাৰী ॥
 আমি অতি হীনজন
 পাপ-পঙ্কত মগন
 হবা পাপ-তাপ প্ৰভো পাপ নাশকাৰী।
 আমি অতি ক্ষুদ্ৰ মতি
 নাজানো পূজাৰ নীতি
 নিজগুণে তুষ্ট হোৱা গোলোক বিহাৰী ॥
 অজ্ঞান অবোধ আমি
 জানাতো জগত স্বামী
 স্থিতি হোৱা হৃদয়ত ভব ভয় হাৰী ॥

(১৮)

নব উচাহে ভাই ধৰা নব গান।
 দুখ-নিশি হ'ল অৱসান ॥
 প্ৰথম উষাৰ ছবি তব আকাশত,
 কৰ্ম্মদেবীয়ে চুমে নব উলাহত।
 ঝিলীয়ে বাঁহীৰ শ্ৰবে,
 তালে তালে তাল ধৰে,
 টিমিকি টিমিকি কেনে জাগিছে পৰাণ।
 অভীত বিজ্ঞান জ্ঞান সাহিত্য সাগৰ
 মন্থন কৰি সুধা লোৱা সকলৰ (সি সৰৰ)
 বাঁধৰ স্মৃতিৰ বেথা বুকুৱে বুকুৱে আঁকা
 উৰোৱা উৰোৱা ভাই বিজয় নিচান ॥
 বিৰিঙিছে মধুহাঁহ দেশ জননীৰ
 ভক্তি ভাবেৰে পূজা হই নতশিৰ
 জাগা সবে নব-নাৰী ভেদা-ভেদ ভাব এৰি
 হৰষে বিভূৰ আজি কৰাহে ধিয়ান ॥

(১৯)

মিলনৰ বীণা বাজিছে অই
 পুলকিত মনে ধীৰ সমীৰণে
 মিলন বাতৰি ফুৰিছে কই
 নতুন উচাহে ফুল বাণী হাঁহে
 শত শত বিকশিত ফুলকে লই ॥

ডালে ডালে উৰি নানা চেও ধৰি
 গাইছে চৰায়ে হৰিষ হই ।
 কুলু কুলু শূৰে আপোন পথেৰে
 গাইছে তটিনী হৰষে বই ॥
 জাগৰিতা ধৰা কেনে মনোহৰা
 উঠা সবে উঠা নৰবা শুই ।
 কৰম সজুলি লোৱা আঁকোৱালি
 থিয়লা থিয়লি দূৰতে ধই ॥

(২০)

চেনেহৰ ভনীটি ঘৰে চাকিটি
 উজলোৱা নিজা ঘৰ ।
 তোমাৰ জেউতি পৰিলে থিয়াতি
 বিয়পিব ই দেশৰ ॥
 হোৱা গুণৱতী পতিব্ৰতা সতী
 শিকি নানা আচৰণ ।
 তোমাৰ নিচিনা আছে কতজনী
 ৰাখি কত ধানে ধন ॥
 বীৰ প্ৰসবিনী আছিল জননী
 কত বীৰ পুৰুষৰ ।
 তুমি নাজাগিলে শুই বহি বলে
 হব মৰিশালি ঘৰ ॥

ভূমিয়ে দেশৰে সুখ বা দুখৰে
 সকলো হেতুৰে মূল ।
 ভোমাৰে গুণতে এই ধৰণীতে
 ফুলক সবগৰে ফুল ॥

(২১)

উঠাৰে ভনীটি, জাগাহে ভনীটি, পুৱালে দীঘল ৰাতি ।
 গ্ৰামলী পথাৰে গছৰে ডালতে পৰিছে সূৰ্য্যৰ ভাতি ॥
 মাতিছে চৰায়ে অমাতৰে মাত নিজৰা বইছে ধীৰে ।
 মউ চুমি চুমি ভোমোৰা সকলে পৰিছে ফুলৰ ওপৰে ॥
 পূবৰে পশ্চিমে উত্তৰে দক্ষিণে জাগিছে চাৰিও ফাল ।
 গা-মূৰে ঢাকি সাৰ শূৰে মাৰি থাকিবানো কত কাল ॥
 যি ফালেই চাবা দেখিবলৈ পাবা সোণ বৰণৰে ভাতি ।
 নাজানোঁ ভনীটি কোন শুভক্ষণে পুৱাব ভোমাৰে ৰাতি ॥
 ভূমি নাজাগিলে সোণৰে অসম হবগৈ ভূতৰে পুৰী ।
 দূৰিব চৌদিশে শিয়ালে কুকুৰে বিকট আৰাৱ কৰি ॥
 লুইভৰে সোঁতে ভোমাৰে থিয়াতি নিয়কে সুদূৰ লই ।
 নোহোৱায়ে তুমি হীনা ছৰলতা থাকক সততে কই ॥
 গুপ্ত শক্তি জগোৱা ভনীটি হেৰালে নোপোৱা চেন ।
 কৰমৰে পথ কৰি দৰশন দিয়া হৰিষৰে বেগ ॥

(২২)

আজি নতুনৰ নতুনছ চাই

মিলেঁ আহা সবে ভাই ।

মিলন বীণাৰ নতুন সুরেৰে

মিলনৰ গীতি গাই ॥

আজি জগতত জাতীয় উত্থান

জানিও কিয়নো কৰা আঙকান

এৰা সোৰোপালি দিবা অৱসান

আহা সবে আগুৱাই ।

মিলন বীণাৰ নতুন সুরেৰে

মিলনৰ গীতি গাই ॥

সেই অতীতৰ পথ ভ্ৰমণত

তুমিহে আছিলি আগ ।

যশ কীৰ্ত্তিৰ পাইছিলি সদা

তুমিহে আগৰ ভাগ ॥

নাথাকিবা আক পিচপৰি বই

কান্দিব লাগিব হিয়া ভুকুৱাই

এই শূণ্য আকাশত দিয়া উকুৱাই

একতা নিচান ভাই ।

মিলন বীণাৰ নতুন সুরেৰে

মিলনৰ গীতি গাই

(২৩)

মিলন বাগিনী ধৰি আহা সবে

আহা মিলি বিভূ গীতি গাওঁ ।

অবোধ সম্ভান আমি দয়াল বিভূৰ

লীলা চাই নয়ন জুবাও ॥

পূবৰ গগন আহা হেঙ্গুলী বৰণ

ফুল পত্ৰ শোভিত কেনে কুঞ্জ বাশি ।

কুলু কুলু সুৰ ধৰি বইছে তটিনী

হৰষ সৌভত সবে গইছে ভাহি

আহা, হিংসা অশ্রুয়া যত আঁতৰ কৰোঁ ।

আমি সত্য পথত গই বঙেৰে ফুৰোঁ ।

আজি জগতৰ গতি চাই

মিলি সকলোৱে ভাই

কৰ্ম পথত আগুৱাওঁ ॥

(২৪)

গোৱা ভনী গোৱা ভাই

জয় জয় চিলাৰায়

বীৰ সেনাপতি অসমৰ ।

জাতীয় নিচান লই

জগোৱা মিলন হই

পাহৰণি সুৰ অতীতৰ ॥

ভগ্ন নীলাচল মঠ থাপি পুনৰায় পথ

মোকলাই দিয়া! স্বৰ্গৰ ।

সমৰ ক্ষেত্ৰত তুমি ধীৰ স্থিৰ পৰাক্ৰমী

বাজি উঠে ভেৰী বিজয়ৰ ।

গৌৰ সেনাপতি সমে সমৰ কৰিলা ক্ৰমে

ধন্য তব কৰ্ম্ম জীৱনৰ ।

তোমাৰ কীৰ্ত্তি বাশি ঘূৰি আহে দশোদিশ

স্বৰ্গীয় তুমি বীৰবৰ ॥

সমৰৰ নীতি বুজি চিলা সম বেগে যুঁজি

নাম ললা চিলাৰায় বৰ ।

তুমিয়ে যতনে সজা বেহাৰৰ জয় ধ্বজ

জেউতি চৰায় ই দেশৰ ॥

বীৰ পূজা কৰোঁ আজি বীৰৰ বেশেৰে মাৰি

আহা পুত্ৰ কণা অসমৰ ।

খিয়লা খিয়লি এবি বীৰৰ আহিলা ধৰি

সাধোঁ আহা মঙ্গল দেশৰ ॥

(২৫)

আহা ভনী আহা ভাই জয় হিন্দ গীতি গাই ।

এলাহ নিহালি এবি জাগি উঠা যপৰাই ॥

নাথাকিবা শুই আক নাই সেই লোৰ থাক ।

কোন মহাত্মাই বান্ধ দিলে আজি মোকলাই ॥

আমাবে মুক্তিৰ হকে প্ৰাণ দিলে যত লোকে

সেই চহীদৰ স্মৃতি তোলাহে ক্ষণে জগাই ॥

লভিলা বাঞ্ছিত ধন কৰা পুলকিত মন

দিয়ক আমাৰ কামে মাতৃমুখ পোহৰাই ॥

বিভু সৃষ্ট ই ভাৰত বৰ একে অবিৰত

খণ্ড হৈয়ো অখণ্ডতা লভিব এদিন ভাই ॥

(২৬)

পুত্ৰালে হুখৰ নিশি

জাগা সবে পুৰবাসী

জগত বীণত দিয়া কাণ ।

বিভু পদ চিন্তা কৰি

মোহ নিদ্ৰা পৰিহৰি

কৰা জনশিক্ষা অভিযান ॥

কত কাল বৰা শুই

হীন নিবন্ধৰ হই

কলুষিত কৰি জন্ম-স্থান ।

মানৱৰ কৰ্ম্ম কৰি

মানৱৰ ধৰ্ম্ম ধৰি

সাধা সবে জীৱৰ কল্যাণ ॥

যি দেশৰ শিক্ষা গুণে

বাঢ়িছিলে দিনে দিনে

জ্ঞান বিজ্ঞানৰ অনুষ্ঠান ।

আজি সি দেশত আমি

ক্ৰমে তললই নামি

শোভেনে থাকিলে ত্ৰিয়মান ॥

ভাগা ভাই জাগা ভনী

সুখী দুখী ধনী মানী

এৰা সবে ভেদা ভেদ জ্ঞান ।

নানা বিষয়িনী শিক্ষা

কৰি লই নানা দীক্ষা

অপৰকো কৰা তাকে দান ॥

(২৭)

হিন্দু মুছলমান, মিলা দুটি প্রাণ, গোরা গীতি স্বদেশব।
 আত্মপব ভুলি বঙ্গে হালি-জুলি, গোরা গীতি স্বদেশব।
 গভীর টোপনি এরা ভাই ভনী, গোরা গীতি স্বদেশব।
 ভারত জননী আজি অনাথিনী, গোরা গীতি স্বদেশব।
 ধর্মপথ ধরি আনাহে উদ্ধারি, গোরা গীতি স্বদেশব।
 কষা সত্য কাজ লোরা বীর সাজ, গোরা গীতি স্বদেশব।
 এরা অভিমান কষা আত্ম দান, গোরা গীতি স্বদেশব।
 জাগিছে ত্রিলোক এরা দুখ-শোক, গোরা গীতি স্বদেশব।
 বিভূ পদ অবি লজ্জা ভয় এবি, গোরা গীতি স্বদেশব।

(২৮)

যেয়ে ভোমার কারণে ভেজিলে জীবন
 কয় গলা তাক পাহরি
 যেয়ে শক্তি প্রভাবে মুহিলে ভুবন
 কয় তাক বাখা আবি ॥
 যেয়ে মিলন বান্ধেবে বান্ধি তব প্রাণ
 শুনালে ই বিশ্ব মিলনব গান,
 কবিলে বিলয়
 যেয়ে শোক লাজ তয় কয় গলা তাক পাহরি।
 দেখালে সুপথ মুকথ জীবক
 দেখুয়ালে জ্যোতি অন্ধ অসমক,
 হেবা স্বদেশব ভাই কি কারণে সেই
 পথহন্তে আছা আতরি ॥

(২৯)

স্বাধীন দেশব মানুষ আমি
 স্বাধীন আমার মন।
 স্বাধীন ভাবে কাম করি
 ঘটম অশেষ ধন ॥
 বন জঙ্গল পর্বত পাহার
 নদ-নদী বিল শস্য পথার
 পুণ্ড খনিয়ে সদায় কবে
 বিশ্ব বিমোহন।
 নীচ ছবল নহও আমি
 নহও ক্ষুদ্র জন ॥
 বেল, জাইজ বা মর্টর, বিমান
 সকলোকে আমিযেই চলাম
 লক্ষাছুষ্ঠান থাপি ই দেশ
 করিম বিতোপন।
 বিশ্ব ভুবন জগাই করিম
 শান্তি নিকেতন ॥
 সোণব অসম করিম হীবার
 মালা পিকাম মুক্তা পানার
 কর্ম ফুলে পূজিম মাতৃব
 বাজিব চরণ।

সেৱক আমি কৰ্ম্মী আমি

ভক্ত অগণন ॥

ভাও দেখুওৱা ধৰ্ম্ম ঘৰত

কাল নকটোওঁ অকাৰণত

কৰ্ম্মই ধৰ্ম্ম বুজাম আমি

শান্ত কৰিম মন ।

কৰ্ম্মময় ই বিশ্ব জগত

কৰ্ম্মীৰ সদন ॥

হাজাৰ যুগৰ অন্ধ বিধান

এৰি কৰিম নবাভিযান

দেশ কাল চাই নবনীতি

কৰিম প্ৰণয়ন ।

ভিন্ন ভিন্ন সম্ভৱ দেশত

কৰিম সংস্থাপন ॥

পৰ্ব্বত ভৈয়াম এক জাতি হম

পিচ ছছকি কোনো নবম

এক মন্ত্ৰেৰে দীক্ষিত হম

মিলিম সৰ্ব্বজন ।

ভাং কানী মদ অস্পৃশ্যতা

কৰিম নিবাৰণ ॥

আমাৰ ই দেশ আমিহেই শাসিম

দোষীৰ দণ্ড আমি বিহিম

নিজৰ বিধান নিজেই কৰিম

নহওঁ হীন জন ।

কুল জাতি মান বন্ধা হেতু

কৰিম জীৱন পণ ॥

বিশ্ব বাসী বন্ধু আমাৰ

মাৰ বাচি লম পাওঁ যিবা যাৰ

দেশ মাতৃকাৰ অৰ্চনা ত্ৰুত

কৰিম উদ্‌যাপন ।

হিংসা এৰি প্ৰেমৰ জ্যোতি

কৰিম বিকিৰণ ॥

এক মত হই ডেকা গাভৰু

কাম কৰি যাম কাকো নডৰোঁ

শুখী দুখী সকলোকেই কৰিম

আমাৰ জন ।

সহায় হব সদায় আমাৰ

ব্রহ্ম সনাতন ॥

বীৰ খৰমীৰ কৰিম পূজা

হম যত গুণ গিয়ান বুজা

আগ বাঁটা দিম খেতিয়কক

কৰিম পূণ্য ৰণ ।

প্ৰেম ডোলেৰে বিশ্ববাসীক

কৰিম আলিঙ্গন ॥

(৩০)

গোরা গোরা সবে সেই গান ।

যি গানব সুব বাজিলে হিয়াত

নাচি উঠে মন-প্রাণ ॥

শান্ত সুরদি যি গানব সুব

হয় যি গানত ভব দুখ দুব

ধন, যশ, মান, দান, প্রতিদান

যাব পাশে ত্রিয়মান ।

সং চিদানন্দ থাকে যি গানত

সাধুগনে য'ত মঞ্চে অবিবত

গোরা সেই গান, ধরা সেই তান

করা তাবে মধুপান ।

(৩১)

সত্য মহিমা জগত জনব

কীর্তন কৰে হবষে,

কীর্তন কৰে হবষে ।

হোরা সদাশয় ককণা নিদান,

সত্য কবমে দিয়া যশ মান,

শুনাম বিশ্বক ভব গুণ গান

মিলিছে সকলো হবষে,

মিলিছে সকলো হবষে ॥

বিশ্বত তোমার জেউতি প্রকাশ,

বিশ্বই তোমার সুখর আবাস,

বাজে ঘনে ঘনে হৃদয় তন্ত্রী—

নিভা নতুন উলাহে,

নিভা নতুন উলাহে ।

জীরন আমার শত বিপদব,

বিশ্রাম নাই তব কবমব,

দিয়া পদাশ্রয় ককণা নিদান—

পাপ যন্ত্রণা হবাহে,

পাপ যন্ত্রণা হবাহে ॥

(৩২)

কি খেলা খেলিছা ভাই ভাবাছো এবার হয় ।

মজি আছা ধূলির খেলাত ধূলি বিনে একো নাই ॥

ধূলিরে ই গৃহদ্বার মনোহর সাজ পাব

ধূলিময় ধনাগার ধূলি মাথো আছা চাই

ধূলিপুত্র ধূলিজায়া ধূলিকন্যা ধূলি কায়া

ধূলি য'ত মোহমায়া ধূলি ভগ্নী ধূলি ভাই ।

সজীর নিজ্জীর যত দেখিছা আগতে কত

ধূলিতেই পরিণত হয় শেষে সবে গ'ই

ধূলিতেই বলিয়া হয় থকা কত কাল বই

গিয়ান গরিমা লই যোরা বিভূ গীতি গাই ॥

(৩৩)

বাজিলে কি শুব আজি গান্ধী নাই গান্ধী নাই ।
 কান্দি উঠে মন প্রাণ হৃদয় বিদৰি ॥
 জাতিব জনক গান্ধী দেৱব পোছাক পিন্ধি
 গ'ল দিব্য ধামলহে জগতক কন্দুৱাই ।
 শ্ৰেমব শ্ৰেষ্ঠক গান্ধী ক্ষমাশীল সত্যবাদী
 অহিংসাব প্ৰতিমূৰ্ত্তি গুণব তুলনা নাই ॥
 পতিতব ত্ৰাণকৰ্ত্তা অন্ধকৰ চক্ষুদাতা
 বিশ্বশাস্তি প্ৰতিষ্ঠাতা নিমিখে লুকাল হয় ।
 এনে ক'ত আছে বীৰ কৰি সমুন্নত শিৰ
 বিনাৰক্তপাতে দেশ কৰিছে উদ্ধাৰ হয় ॥
 হুভুলিবা মহাজ্ঞান আমি অতি অভাজন
 যাচিলে ই শ্ৰদ্ধাঞ্জলি লোৱা দেৱ নিঘিনাই ।
 গুৰুহস্তা নাথুবাম কৰিলি কি ঘৃণ্য কাম
 হুমালি হিন্দুৰ নাম কলঙ্ক ৰাখিলি হয় ॥

(৩৪)

স্বৰ্গ একতাৰ বীণ কৰা হবষৰ দিন
 এৰা স্বাৰ্থ কলুষ আপোনাৰ
 মিলি হিন্দু মুছলমান গোৱা সৰে জয় গান
 জগাই শান্তিৰ ভাৱ ভাৰত মাতাৰ

লুপ্ত দেশত আজি নব জাগৰণ
 লুপ্ত মাতৃৰ আজি পুনৰাগমন
 গুপ্ত ভাৱনা এৰি কৰা মুক্ত মন
 নাভাবা ই জীৱন আমাৰ ॥
 দৌৰষ বজনী চোৱা আহিছে পুৱাই
 পক্ষী গাইছে বিশ্ব আনন্দ লগাই
 আক কিয় থাকা ভাই অতপৰ বই
 লোৱা সঁজি বীৰ সাজ পাৰ ॥
 নিৰ্ম্মল পবিত্ৰ শক্তি আছে হৃদয়ত
 নাথাকিবা বুৰ গই মহা আলস্যত
 ৰাখিবা বিশ্বাস ভাই মহৎ সত্যত
 আছে বিভূ সহায় আমাৰ ॥

(৩৫)

কিয় ই সংসাৰ ভাবিছা অসাৰ
 হুখাকুল মনে কিয় আছা বই
 কৰ্ম্মৰ জীৱন কৰ্ম্মতে মৰণ
 কিয় থাকা বাক কৰ্ম্মশূণ্য হই
 আমি সবে এক মাতৃৰ সন্তান
 কিয় তেনে সম্প্ৰদায় ভেদ জ্ঞান
 কিয় অকাৰণে কৰোঁ দন্দ হাই
 থাকোঁ সদা পূণ্য প্ৰীতিভাৱ লই ।

সংসাৰ কুপত পৰি চিৰদিন

নহবা নহবা বলশক্তি হীন

অসাৰ দৃশ্যত নমজি সঁতত

স্বকৃতিৰ খ্যাতি যাওঁ আহা থই ॥

মাতৃ পদধূলি শিৰে তুলি লই

আহা আগবাঢ়ো হৰষিত হই

বিশ্বপ্ৰেম সৌত হিয়াত বোৱাই

আহা সবে মাভূপূজা কৰোঁ গই।

(৩৬)

বেলি ভটিয়াই যাই ধীৰে ধীৰে দিন হ'ল অৱসান।

এতিয়াও হয় নুশুনিলোঁ সেই সুখৰ অমিয়া গান ॥

বুকুৰ মাজত তেঁ খেলি খেলি কত ভাৱ আহে যায়।

কত হাবিলাষে চাওঁ ঘূৰি ফুৰি মানস যুৰতি নাই

ঘোৰ ভয়সাই বেটিলে জগত উৰো উৰো কৰে প্ৰাণ

(দিন হ'ল অৱসান)

মিছা হ'ল মোৰ জীৱন ধাৰণ বাসনা নহ'ল পূৰ

জনমত আক নহল কদাপি দগধ পৰাণ জুৰ

হিয়া নই মোৰ পৰিলে উপচি উঠিলে দুখৰ বাণ

(দিন হ'ল অৱসান)

(৩৭)

মিলিছে সৰলো আজি মিলনৰ গীতি গাই।

মিলিবা হৰষে আহি আগৰ গোঁসাই ॥

ই দীনৰ ই মহামেলা

ই যে তোমাৰ খেলা

বঢ়াম মনৰ শাস্তি প্ৰভো তোমাবেহে লীলা চাই

আমি যে পাতকী জন

চিৰ অকিঞ্চন

ঈশ্বৰ হব অজ্ঞান আন্ধাৰ তযু জ্ঞানালোক পাই ॥

আকতো নকৰোঁ ভয়

শীতলাঙ হৃদয়

তোমাৰ নামে যুগ-যুগান্তৰ হিয়া দিব উদ্গাই ॥

(৩৮)

সাধনাৰ বেদী

শূণ্য দেখিছো

কিয় আজি ক'ত সাধনাৰ ধন।

নিৰাশ ভাৱেৰে

ছাঁটি কিয় আজি

বলিয়া কৰিলে দীনৰ মন ॥

সুবাস ফুলৰ জয়পৰি পাহি

দেখুৱালে কেনে বসহীন হাঁহি

বাজি সুদূৰত মনোমোহা বাঁহী

উদ্গালে যত ইন্দ্ৰিয় গণ।

হৃন্দ উগাৰি কোনে উলিয়াই
বীজ মন্ত্ৰ যত দিলে উটুৱাই
দূৰ দেশলৈ গ'ল ভটিয়াই

কিয় আজি এনে অশুভ ক্ষণ ॥

প্ৰেম পিয়ুষৰ ভটিণী বোৱাই

নব উচাহেবে মন উদগাই

কেতিয়া হৃদয় ফুলনি শুৱাই

প্ৰেম ফুলে ধৰিব ঠন ।

কেতিয়ানো তাক সাবটি হিয়াত

কামনাৰ বীজ কৰিম নিপাত

এৰিম কেতিয়া ঘাত প্ৰতিঘাত

কৰিম কেতিয়া জীৱন পণ ॥

(৩১)

দয়াকৰি যদি আছিল জননী

নাথাবা আকউ উভতি

কৰিছোঁ অশেষ কাকুতি ।

দয়াময়ী প্ৰেম পিয়ুষ বাহিনী

ধৰা অধমক সাবটি

বিতৰি আশীষ পীৰিতি ॥

সংসাৰ নিকাৰ ভুঞ্জিলোঁ অশেষ

লোৱা ই দীনক আদৰি

দিয়া সুপথৰ বাতৰি

নলবা কদাপি অচিনাকি ভেশ

নধৰিবা বাট আগুৰি

গহিছোঁ অতিকে ভাগৰি ॥

(৪০)

মৰণৰ বাণ সুখৰ নিদাণ, দে ভগবাণ বুকুত স্মাই ।

তোৰ বিনন্দীয়া ই সংসাৰ ভুৱা, মৰা জীয়া সব বুজিলোঁ হে হায় ॥

বিজুলি লেখিয়া সুখ-দুখ ৰাশি, নিমিষতে যাই অসীমত ভাঁহি
সসীম ভূমিকা চাওঁ প্ৰহেলিকা মৰীচিকা মাথো আদি অন্ত নাই ।

বৃথা আছোঁ বজি মোহৰ জালত, পূজা বলি যেন মায়াৰ শালত
আক কত কাল সংসাৰ কুপত, থাকিম ইদৰে মলমূত্ৰ খাই ।

নাই আক প্ৰভো বাসনা হিয়াত নিবিচাৰোঁ কাৰো মউসনা মাত
কৰিছোঁ কাকুতি দেই দীনৰ মৰণৰ শেল দে আগুৱাই ॥

(৪১)

নমো নাৰায়ণ সত্য সনাতন

জয় জয় কৰুণা নিদান ।

শুদ্ধ সাৰাংসাৰ নিত্য নিৰ্ব্বিকার

তুমিহে পুৰুষ প্ৰধান ॥

অনাদি অনন্ত অব্যক্ত অচিন্ত

কোনে কৰে নিকপণ ।

সত্য জ্ঞান তুমি, জগতের স্বামী
তুমি মাথো জগত কাষণ ॥
তোমার ইচ্ছাত সৃষ্টি, স্থিতি লয়
বয় সদা মৃত্ত সমীষণ ।
বধি, শশী, তব দিব্য বসুন্ধরা
করে তব আদেশ পালন ॥

আকাশ সাগর গহন শিখর
সি সকলো তোমাৰেই দান ॥
পশু-পক্ষী আদি সবে নিববধি
গায় তব গুণ গান ॥
অগাধ জলধি ফালে বয় নদী
লভিব তোমাৰে কৃপা দান ।
মূৰ তুলি গিৰি দিগন্ত শৰ্ব্ববী
কৰিছে তোমাৰে নিত্যধ্যান ॥

(৪২)

[অন্তিম ব্যাখ্যা]

এই যে জীবন বস্তু জ্বলিছে টিমিকি
বিধিহে ।
মোর পৰাণ বিকল চকু চলচল
আক নো কি বল বাকী ॥

ই জনম দীনব মিছাতেই গ'ল
মই ধবাব মাথো ভাব হলেঁ হায়
এবে, মিছাতে ভাবিলে কি ফল ফলিব
শেষ শয়নতে বই ।
মই তেজি ই সংসার (বিধিহে).....
মই তেজি ই সংসার যাম ঘপবাই
চকুলো এটুপি লই ॥
ক, ক, কোন ক'ত আছ ক—হে
মই কোন বাটে গই পাম দির কই
এটি জেউতিবে কণ ।
পালে সিটিকেই লই যাম আগুৰাই
চাই জুবনীবে ঠাই ।
কোন হিয়ার কুটুমে বুকুত সুমাই
কাটিব মায়াব জাল ॥
এই যে জীবন বস্তু জ্বলিছে টিমিকি
বিধিহে.....

(৪৩)

বাতি নুপুরায়, বাতি নুপুরায়
হুখে ভবা মোর—
আউসীৰ বাতি নুপুরায়, বাতি নুপুরায় ।

সুখ সুকণ্ঠ সুখ কিবণ
 দেখাতে। নহল হয়,
 মানস মন্দির ভাগি ছিগি গল
 গল আক একো নাই।
 চাওঁতে চাওঁতে কালতবী মোর
 যাই আছে ভটিয়াই।
 আউসীৰ বাতি নুপুৰায় ॥

*

নীৰ বজনী অকলই মই
 আছোঁ কি নীৰবে গাই
 দুগালে দুধাৰি চকুলো পেলাই
 আছোঁ কাৰে বাট চাই;
 আন্ধাৰতে এই জীৱন সলিতা
 পুৰি শেষ হলে নাই।
 আউসীৰ বাতি নুপুৰায় ॥

(৪৪)

[নীহাৰিকা, অনুৰূপ। আৰু
 মীৰাৰ ওচৰত অন্তিম বিদায়]
 মীৰা অনুৰূপ। নীহাৰিকা মোৰ
 তিনিটি প্ৰাণৰে ধন।

দেখি তিনিটিৰে (৪৪) সুচাক বয়ান
 জুবাওঁ তাপিতে মন ॥
 সূৰদি মাততে অমিষিত বৰষে
 হাহিতে মুকুতাৰে ফুল।
 তিনিৰো লগতে ইহ জগততে
 নেদেখোঁ একোৰে তুল
 বতন ভৰাল কোনে খুলি দিলে
 দীন অভাজনলই।
 কোন বিধাতাই কি বঙেবা চাই
 ক'তে লুকুৰাই থ'ই ॥
 আন্ধাৰ হিয়াৰে জেউতি কণিকা
 হিয়া পোহবাই ব'ক।
 সপোন কুৰবী সপোন পাহৰি
 দিঠকৰে বাণী হ'ক ॥
 অতিথি ঘৰতে থাকিলেঁ ছৰাতি
 কালে চাই আছে বাট।
 তিনিটি চুমাৰে মাগিলেঁ মেলানি
 নোলায় মুখৰে মাত ॥

(৪৫)

[প্রিয়ালৈ]

মোৰ জীৱন নাটৰ তুমিহে নায়িকা

সুখ বা দুখৰে লগ।

প্ৰেমৰ বাটত আছিলোঁ সঁততে

দুয়োৰে এডালি বগ ॥

নাচিলে অলপো ঠগ ॥

*

কত আশা হয় বাখিছিলোঁ পুহি

হৃদয় পজাত মোৰ

দাকণ বিধিয়ে ভাগিলে সজাটি

মাৰি নিবদয় গোৰ।

মিলিলে বিপদ ঘোৰ ॥

*

বঙ ছিঙি হয় ছুডোখৰ হ'ল

উভয়ে মিলিব চাওঁ।

নেদেখা কোনোৱে টানিছে সজোৰে

ঘনাই উজুটি খাওঁ।

নুবুজোঁ কিহৰ ভাও ॥

*

তুমি মাথো প্ৰিয়া আছিলো বান্ধবী

তুমি বিনে অন্ধকাৰ

ধন বতনকো তুচ্ছ ভাবিছিলোঁ।

আছিলো তুমিহে সাব।

হৃদয় বীণাব তাৰ ॥

*

সেই যে মধুব মাধবী নিশাব

প্ৰেম পৰশৰ খেল।

দূৰ অতীতৰ অলেখ কাহিনী

বিবিধ সুখৰ মেল।

হ'ল সকলো কলৰ ভেল ॥

*

তোমাৰ কাৰণে যি সুখ লভিলোঁ

বব সোৱণী তাৰ।

মোৰ হকে আক দিলোঁ যত দুখ

নাপালেঁ শুজিব ধাৰ।

ললেঁ অশান্তিৰ ভাৰ ॥

*

ভাবিছিলোঁ সদা বাজবাণী সম

বাখিম তোমাক মই।

সুখ সম্পদৰ অশেষ ভাৱনা
 হিয়াতে থাকিল ব'ই।
 শুকাল বোৱঁতী নই ॥

*

বিয়োগাণ্ড এই নাটকাভিনয়
 পৰিলে সুখৰ ওৰ।
 ভাবেঁ। সিপুৰীতো তুমিয়েহে যেন
 লগ হোৱাগই মোৰ।
 ব'ল শেষ যবনিকা ঘোৰ ॥

“মাধব”

—অন্ত—